

Λογοτεχνία

Ο Αντρέ Μαλρό και η σύζυγός του Κλάρα, το 1934 στη Μόσχα, στο Συνέδριο Σοβιετικών Συγγραφέων

Η αξιοπρέπεια και η Ιστορία

Η «Ανθρώπινη μοίρα», το αριστουργηματικό μυθιστόρημα του Μαλρό που μάγεψε την Ευρώπη το 1933, κυκλοφορεί σε νέα μετάφραση της Ρίτας Κολαίτη

ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΩΝΗΤ

«Ο νεαρός μυθιστοριογράφος ήταν, ώ, γεμάτος ζωή. Στα τριάντα δύο του χρόνια έτοιμος να μαγέψει την Ευρώπη με το αριστούργημά του "Η ανθρώπινη μοίρα" που θα κέρδιζε το βραβείο Γκονκούρ και θα μεταφραζόταν σε τριάντα πέντε γλώσσες. Πενήντα περίπου χρόνια αργότερα, είναι σε καλύτερη κατάσταση από τον πολιτισμό την καταστροφή του οποίου προφήτευσε».

Αυτά γράφει ο κριτικός Τζον Λέοναρντ στον πρόλογο του στη συλλεκτική έκδοση της *Ανθρώπινης μοίρας* του Αντρέ Μαλρό που κυκλοφόρησε το 1984 από τον Random House. Ο πρόλογος είναι από τα ωραιότερα κείμενα που έχουν γραφτεί γι' αυτόν τον σπουδαίο συγγραφέα και για ένα από τα σημαντικότερα μυθιστορήματα του 20ού αιώνα. Προερχόμενος μάλιστα από Αμερικανό αποκάτ, ιδιαίτερα σήμερα, μεγαλύτερη σημασία. Σε ό,τι αφορά στα καθ' ημάς, η επανέκδοση σε νέα μετάφραση αυτού του αριστουργήματος ουσιαστικά πολύ σημαντικό εκδοτικό γεγονός, αφού η προηγούμενη έκδοση του 1963 είναι εδώ και χρόνια εξαντλημένη. Ο Λέοναρντ δεν φρεϊδεταί επαίνου: «*Η "Ανθρώπινη μοίρα"*», λέει, «*δραματοποιεί τον υπαρξισμό καλύτερα από τα περισσότερα έργα του Καμύ και από την τριλογία του Σαρτρ "Οι δρόμοι της ελευθερίας"*. *Κατανοεί την τρομοκρατία με μια λεπτότητα ασύλληπτη για εγκεφαλικούς συγγραφείς σαν τον Μοράβια, τον Χάννιχ Μπελ και τη Μαίρη ΜακΚάρθν. Προβλέπει τον φασισμό ως ένα είδος μετάστασης. Προαναγγέλλει πρώιμα τον φεμινισμό. Πάρνει στα σοβαρά τον Τρίτο Κόσμο*». Και παραπέμπει σε μια μεγάλη φυσιογνωμία της κριτικής, τον *Εντμουντ Γουίλσον*, που είπε πως συγκρινόμενο με την *Ανθρώπινη μοίρα* «*ακόμη και το αξιοθαύμαστο "Τέραςμα στην Ινδία"* του *Ε.Μ. Φόρστερ μοιάζει ελαφρώς επαρχιώτικο*».

Σανγκάη, Απρίλιος του 1927
Βρισκόμαστε στη Σανγκάη, τον Απρίλιο του 1927. Το Εθνικό Κόμμα του Λαού (γνωστό ως Κομμουνιστές), που αγωνιζόταν εναντίον των τοπικών πολεμάρχων και των αποικιοκρατών έχει διασπαστεί στους «γαλάζιους» (υπό τον Τσανγκ Κάι-σεκ), που αποτελούν την πλειοψηφία, και

στους «κόκκινους» (υπό τον Μάο Τσετόνγκ). Οι «κόκκινοι», έπειτα από κακές συστάσεις (που επείχαν θέση εντολών) από τη Μόσχα, αφήνονται να σφραγιστούν. Αποτελούνται από αριστερούς εργάτες της Σανγκάης και διανοούμενους οι οποίοι δεν έχουν αντιληφθεί την επερχόμενη πανωλεθρία. Οι διανοούμενοι είναι οι διοργανωτές και στο μυθιστόρημα του Μαλρό οι περισσότεροι δεν είναι Κινέζοι. Ο Κίο, ο κεντρικός χαρακτήρας, είναι Ιάπωνας κατά το ήμισυ. Ο κατ' τα Λενινιστικά πρότυπα επαγγελματίας επαναστάτης Κάτοφ είναι Ρώσος. Ο Χέμερλιχ, Βέλγος, Κινέζος είναι μόνον ο τρομοκράτης Τσεν που κυριαρχείται από καλβινιστικό πάθος και σκοτώνεται έπειτα από την αποτυχημένη του προσπάθεια να δολοφονήσει τον Τσανγκ Κάι-σεκ. Κοινά σ' αυτούς έχουμε και πολλές άλλες εκτυπές φιγούρες: τη γιατρό Μέι, σύζυγο του Κίο, τον πατέρα του Κίο, καθηγητή κοινωνιολογίας στο πανεπιστήμιο του Πεκίνου, τον ανικέρ, μαϊωδή τζογαδόρο και λαθρέμπορο Κλαπίκ, έναν εκπληκτικό χαρακτήρα που τον συναντούμε αργότερα σε ένα αρκετά μεταγενέστερο έργο του Μαλρό, τα *Ανταπομνημονεύματα*, τον Φεράλ, πρόεδρο του Γαλλικού Εμπορικού Επιμελητηρίου και την ερωμένη του Βάλερι – και άλλους. Πέρα από τη συγκλονιστική αποτύπωση των γεγονότων που ορίζουν τη μοίρα των χαρακτήρων του Μαλρό υπάρχει το βαθύτερο ανθρωπολογικό περιεχόμενο του βιβλίου: όχι το να ζει ή να μη ζει κανείς, αλλά το πώς ζει. Και τι είναι αξιοπρέπεια; Το συνοψίζει σε μία φράση ο Κίο: το αντίθετο της προσβολής. Αξιοπρέπεια για το άτομο, αδελφοσύνη για την ομάδα. Είναι σαν να προεκτείνει ο συγγραφέας την περίφημη φράση από ένα προηγούμενο σπουδαίο του μυθιστόρημα: τους *Κατακτητές*: «*Μια ανθρώπινη ζωή δεν αξίζει τίποτε, αλλά και τίποτε δεν αξίζει όσο μια ανθρώπινη ζωή*».

Από το 1933, όταν άρχισε να δημοσιεύεται σε συνέχειες η *Ανθρώπινη μοίρα* στη *Nouvelle revue française*, έχουν περάσει ογδόντα επτά χρόνια, αλλά ο σημερινός αναγνώστης θα αναγνωρίσει στο πρόσωπο των χαρακτήρων της ανταπομνημονεύματός του τύπου του 20ού αιώνα – και του σημερινού – και τα μεγάλα ζητήματα που απασχολούν την ανθρωπότητα: τον ιδεολογικό παραλογισμό του τρομοκράτη στο πρόσωπο του Τσεν, τη νέα γυναικιά που εκφράζει η ερωμένη του Φεράλ, το λυκόφως των ιδεολογιών, το δίπολο Ανατολής - Δύσης που για πρώτη φορά το έθεσε ο Μαλρό στο βιβλίο του *Ο Πειρασμός της Δύσεως*. Ακόμη – έστο και καθ' υπερβολή – το τέλος κάθε πολιτικής μεγάλης κλίμακας (ασχέτως του ότι μεταπολεμικά, ως υπουργός του Ντε Γκωλ, υπηρέτησε την πολιτική μεγάλης κλίμακας που για τον ίδιο ήταν γαλλική κι ευρωπαϊκή υπόθεση), αντικαθιστώντας, όπως τονίζει πολύ ωραία ο Τζον Λέοναρντ, το σφυροδρέπανο με τον σταυρό της Λωραίνης. Είναι η εποχή που εγκαταλείπει το μυθιστόρημα για να μας δώσει τα όψιμα αεθέραιστα έργα του: τις *Φωνές της σιωπής*, τις μνημειώδεις *Μεταμορφώσεις των θεών* και τα αριστουργηματικά *Ανταπομνημονεύματα*.

ΑΝΤΡΕ ΜΑΛΡΟ
Η ανθρώπινη μοίρα
Μετάφραση Ρίτα Κολαίτη.
Πρόλογος Δημήτρης Στεφανιάκης.
Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2019, σελ. 402, τιμή 16,60 ευρώ